

Оксана ЖИГАЙЛО,
Юлія ДІДИК,
м. Дрогобич

САМОПІДГОТОВКА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З МАТЕМАТИКИ НА ЗАНЯТТЯХ У ГРУПАХ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

У статті розкрито методичні аспекти організації самопідготовки молодших школярів з математики в умовах групи продовженого дня, висвітлено особливості організації роботи групи продовженого дня, виокремлено структурні компоненти самопідготовки на заняттях в групах продовженого дня.

Ключові слова: молодший школяр, група продовженого дня, самопідготовка, заняття за інтересами, підготовча частина, основна частина, заключна частина, підсумок.

Zhyhaylo O., Didyk J. Elementary school pupils' mathematic selfpreparation on Daycare classes. The methodological aspects of younger pupils' selforganisation in mathematics on Daycare terms are revealed in the article, the Daycare organization's peculiarities are clarified, the selfpreparation's structural components in the Daycare classes are determined.

Key words: junior high school student, Daycare, homework, class interest, preparatory part, the main part, the final part, the result.

Жигайло О., Дидик Ю. Самоподготовка младших школьников по математике на занятиях в группе продленного дня. В статье раскрыты методические аспекты организации самоподготовки младших школьников по математике в условиях группы продленного дня, отражены особенности организации работы группы продленного дня, выделены структурные компоненты самоподготовки на занятиях в группах продленного дня.

Ключевые слова: младшие школьники, группа продленного дня, самоподготовка, занятия по интересам, подготовительная часть, основная часть, заключительная часть, итог.

Постановка проблеми. У зв'язку з більш раннім початком навчання дитини у школі (з 6 років) та постійною зайнятістю батьків, організація груп продовженого дня останнім часом знову набуває особливого значення. І це не дивно, адже заняття після уроків надають можливість молодшим школярам закріпити отримані знання, розвинути свої творчі та інтелектуальні здібності, добре відпочити, поспілкуватися. Крім того, вчителю випадає слушна нагода більше дізнатися про своїх учнів, підвищити їхній рівень успішності у навчанні, зміцнити фізичне та психічне здоров'я дітей. Учні під час групи продовженого дня мають можливість зайнятися самопідготовкою, що дає змогу зекономили їх час у дома на виконання домашнього завдання. На даний час у багатьох початкових школах існують групи продовженого дня, у деяких вони носять комплексний характер, у сільських школах робота у групі продовженого дня взагалі відсутня. Саме тому дана проблема є актуальною у теорії та практиці педагогіки.

Аналіз досліджень. Організаційно-методичні особливості самопідготовки в умовах груп продовженого дня вивчали ряд науковців, зокрема, А. Жалій, Н. Сокуренько, А. Бондар, В. Шурухіна, Е. Мінскін та інші.

Проблемі оптимізації процесу самопідготовки в групах продовженого дня присвятили свої дослідження В. Черняєв, В. Амалін, А. Крапотів, Л. Шукевич. Серед низки вітчизняних робіт останніх років з проблеми організації самопідготовки в групах про-

© Жигайло О., Дідик Ю. Самопідготовка молодших школярів з математики на заняттях у групах продовженого дня

довженого дня відомі роботи М. Голубенко, А. Борисенко, Е. Вільчковський, О. Дубогай, Я. Шуль, А. Заїки, О. Співак, Л. Богуславської. Однак, недостатньо розкрито питання організації та методики проведення самопідготовки дітей на заняттях в групах продовженого дня.

Мета – обґрунтувати особливості актуалізації опорних знань молодших школярів з математики на заняттях в групах продовженого дня.

Виклад основного матеріалу. На початкових етапах навчання у школі учні відчувають вплив нових факторів, які вимагають і від них іншої регуляції фізіологічних систем. До таких факторів відноситься навчальне навантаження, довготривале перебування у шкільному колективі, знижена рухова активність. Організм дитини 6–7 років характеризується процесами інтенсивного росту і недостатнім розвитком таких важливих для навчання систем, як центральна нервова та опорно-рухова, зорового і слухового аналізаторів. Усе це зумовлює високу чутливість організму дитини до негативного впливу навколишнього середовища, у тому числі й до підвищеного навчального навантаження. Саме тому необхідно дитині дати можливість адаптуватися до навчального процесу, зміни режиму та до нових завдань, а саме до засвоєння навчального матеріалу. Ця мета найкраще реалізувати на заняттях в групах продовженого дня, використанням математичних творчих ігор та інтелектуальних ігрових занять.

Група продовженого дня є однією із форм виховання дітей і допомагає організувати найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання, поєднання навчально-виховної роботи на уроках і в позаурочний час. Вона забезпечує, враховуючи вікові особливості, їхній розумовий, моральний, естетичний, фізичний, духовний розвиток, створює умови для організації продуктивної праці, відкриває можливості всебічного виявлення і розвитку індивідуальних, здібностей, запитів та інтересів дітей [2].

Успішна робота продовженого дня залежить не тільки від того, наскільки цілеспрямовано спланована робота, але й наскільки правильно організований у ній режим. Від раціонального, з точки зору педагогічної і гігієнічної побудови, режиму залежить підвищення успішності, збереження достатньої працездатності і попередження втомлюваності учнів. Дотримання упродовж тривалого часу правильного режиму сприяє зміцненню здоров'я, створює життєрадісний настрій і підвищує працездатність школярів. Неухильне дотримання режиму виховує в учнів такі цінні якості як дисциплінованість, акуратність, організованість. Правильне чергування в режимі дня праці і відпочинку в свою чергу сприяє збереженню в дітей найвищої працездатності.

Режим продовженого дня повинен розроблятися відповідно до віку дитини, враховувати індивідуальні особливості, інтереси та прихильність кожного учня. Важливо не лише забезпечити школярам належні умови та режим для навчання, але й активно сприяти розвитку ключових і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу є сформованість всебічно розвиненої особистості, здатної жити і плідно працювати в сучасному світі [4].

Режим групи продовженого дня має поєднувати в собі гігієнічні вимоги і педагогічну ефективність, враховувати специфіку фізичного виховання, а також їх вплив на здоров'я учнів. Досвід провідних учителів показує, що гігієнічно раціональною формою організації продовженого дня учнів є режим, який забезпечує рухову активність, частково вільний від навчальних занять день у середині тижня, чергування занять, різних за видами діяльності, перехід при перших проявах втоми від розумової праці на активний відпочинок. Такі умови продовженого дня сприяють збереженню високої та стійкої працездатності учнів.

Орієнтуючись на рекомендовані режими і беручи до уваги місцеві умови (черговість проведення годин дозвілля і прогулянок на території школи, час роботи загальношкільних гуртків і секцій), вихователь розробляє режим конкретної групи продовженого дня, враховуючи пропозиції вчителів, побажання батьків [3].

Після уроків учням пропонується: перебувати на свіжому повітрі 30 – 60 хв.; обід – 30 хв.; прогулянки, ігри, суспільно корисна праця – 1,5 – 2 год.; полуденок – 10 хв.; самопідготовка – 1 – 1,5 год.; робота в гуртках, заняття за інтересами – 1 – 1,5 год. Режим дня є законом життя і діяльності всього педагогічного та учнівського колективу школи. Психолого-педагогічне значення режиму полягає в тому, що він забезпечує чітку організацію життя і діяльності педагогів і учнів, виробляє в них відповідний стереотип, сприяє піднесенню якості всієї навчально-виховної роботи. Дбаючи про виконання режиму, слід пам'ятати, що зайва регламентація діяльності вихованців стримує їх ініціативу й самодіяльність. Діти повинні мати час побути на самоті або в невеликому колі друзів.

Підвищене навантаження протягом навчального року може приводити до накопичення у дітей втоми, яка не знімається навіть після довготривалого нічного сну. Це, у свою чергу, призводить до хронічної втоми або перевтоми учнів. Як результат — суттєве зниження працездатності школяра та його розумової активності.

Найбільш високий рівень працездатності у більшості здорових дітей 7–10 років припадає на ранкові години – з 9 до 11 години. До 12 години спостерігається поступове зниження розумової активності, особливо якісних її показників. Другий, порівняно менший, підйом працездатності спостерігається в проміжку 15–17 годин, після чого знову настає її інтенсивний спад.

Денна динаміка учнів 6-річного віку суттєво відрізняється від характерних змін працездатності, властивих школярам 7–10 років. Спад працездатності відмічається вже після 20–30 хвилин занять і триває до кінця робочого дня. Така реакція організму маленьких школярів має двояке значення: з одного боку, вона є захисною реакцією головного мозку на можливу перевтому, а з іншого боку, втома, що розвивається при раціональному навантаженні, сприяє вдосконаленню працездатності організму.

У той же час нинішня організація навчального процесу в школі не забезпечує належним чином біологічну потребу організму школяра рухатися. Скорочення об'єму рухів перш за все впливає на рухові функції і м'язову силу, викликає її послаблення, в результаті – порушується точність і координація складних рухових актів, необхідних під час формування навичок письма. Але надаючи великого значення підвищенню рухової активності і покращенню фізичного виховання школярів, необхідно пам'ятати про функціональні можливості дітей різного віку.

Дослідження показують, що найбільш ефективні малі фізичні навантаження: гімнастика перед заняттями, фізкультхвилинки, ігри середньої рухливості у вільний час, спортивні години на свіжому повітрі. Слід пам'ятати, що великі фізичні навантаження, які потребують довготривалого відновлення сил, краще розподіляти на другу половину дня, після розумової праці, але не пізніше 18 години.

Таким чином, підвищення рухової активності в режимі продовженого дня, чергування розумових і фізичних навантажень – одні з головних заходів збереження й покращення здоров'я школярів, що сприяють їхньому гармонійному розвитку. Основне місце в режимі продовженого дня займає навчальна діяльність. Вона складається з уроків, які проводяться в першій половині дня, самостійного приготування домашнього завдання та індивідуально-групових занять [6].

Заняття, що проводяться вихователем у групі продовженого дня, дещо середнє між уроком, гуртковим заняттям, з одного боку, і заходом, з іншого. Ця форма організаційної діяльності позбавлена таких властивостей, як суворість і обов'язковість вимог уроку, одностороння направленість гурткового заняття, розрахованого на задоволення індивідуальних нахилів дитини, вузько-тематична обмеженість заходу. У той же час у своїй сукупності загальнорозвиваючі заняття наближаються своєю послідовністю і системністю до уроків і гуртків, а задоволенням колективних інтересів — до заходів. Ця форма дозволяє здійснювати колективний і організований вибір видів діяльності під час відпочинку, не виключаючи й індивідуального вибору за інтересами. Педагогічний досвід роботи переконує, що всі елементи щоденного плану можна сконцентрувати по таких етапах, які можна щоденно конкретизувати різними видами діяльності.

Одним з важливих моментів на заняттях у групах продовженого дня є самопідготовка, яка сприяє не лише закріпленню вивченого на уроках, але й виховує в учнів самостійність працювати над виконанням домашнього завдання.

Самопідготовка – одна з важливих форм організації навчального процесу в групі продовженого дня. Це обов'язкові заняття школярів кожного дня, під час яких вони самостійно виконують навчальні завдання у суворо визначений час. Самостійна навчальна робота на цих заняттях сприяє виробленню навиків самоосвіти, самовиховання, а також всебічному розвитку особистості. При цьому необхідно формувати в учнів позитивне ставлення до навчання, стійкий інтерес до знань [2].

Зокрема мета самопідготовки така: поглиблювати вміння і навички учнів самостійно виконувати домашні завдання, сприяти кращому засвоєнню навчального матеріалу; раціонально використовувати свій час; вчити дітей самостійно працювати з підручником, довідковою літературою; виховувати акуратність, старанність, взаємодопомогу, товаришування та дисциплінованість.

Структура самопідготовки учнів така:

Підготовча частина: приготування зошитів, підручників, необхідного приладдя. Уточнення домашніх завдань. Дозування часу по предметах. Проведення вправ, дидактичних ігор для збудження інтересу до навчальних тем.

Основна частина: повторення матеріалу, вивченого на уроці. Самостійне виконання домашніх завдань. Індивідуальна робота. Фізкультхвилинка.

Заключна частина: відзначення найстаранніших учнів під час самопідготовки.

Підсумок: вставка зошитів.

За 10 хвилин до початку самопідготовки педагог разом із черговим виводить учнів з приміщення, де виконуватимуться уроки. Протягом цього короткого терміну приміщення слід провітрити та по можливості зробити вологе прибирання. Вихователю в цей час доречно влаштувати дітям перерву, щоб задовольнити потребу дитячого організму у русі.

Для того щоб заняття в групах продовженого дня пройшло успішно проходило з повною активізацією опорних знань з математики учнів необхідно підготувати матеріал для занять. Також треба подумати, як краще пояснити дітям, оскільки для виконання деяких завдань у них виникає потреба уявити себе в певній ситуації, яка допоможе їм краще заглибитись у поданий матеріал.

Слід також обміркувати, що діти можуть виконати самостійно, без контролю вихователя, а під час виконання яких завдань за ними необхідно наглядати. Крім того, необхідно пам'ятати про рівень розвитку й інтереси дітей. Ні в якому разі не можна просто розповідати. Діти повинні гратися, жартувати. Гра має бути захоплюючою, до-

зволіяти дізнатися нове про речі, які їх оточують. Якщо вдається викликати бажання і потребу питати про причини появи речей, що нас оточують, то тим самим складаються передумови для прищеплення цікавості до науки і техніки.

Учням 1 класу домашніх завдань не задають, отже, час на самостійне приготування уроків не виділяється. У цьому випадку вихователю слід пам'ятати, що друге підвищення працездатності дитини припадає на 15—17 годин. Тож саме в цей час необхідно проводити з першокласниками самостійну роботу або заняття за інтересами. Оскільки у шестирічних школярів самопідготовки у прямому значенні немає. Цей час необхідно використати для проведення різноманітних дидактичних ігор й тренувальних вправ, що підготують дітей до самостійної навчальної роботи. Також у 1-му класі дуже актуальними є заняття за інтересами, а саме настільні ігри, виготовлення аплікації з геометричних фігур, сюжетно-рольові ігри.

Висновки. Дуже важливо привчати школярів до регулярного приготування домашнього завдання в умовах групи продовженого дня, навчити їх економити час і сили. Самостійна робота учнів початкових класів під час самопідготовки формує у них вміння використовувати знання, отримані на уроці при виконанні домашнього завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балк М. Математика после уроков / М. Балк, Г. Балк. – М. : Просвещения – 1971. – 462 с.
2. Гудзь Т. Самопідготовка у групі продовженого дня / Т. Гудзь // Початкова школа. – 2012. – № 1. – С. 32–33.
3. Логачевська Т. Виконання домашніх завдань з математики в групі продовженого дня / Т. Логачевська, Т. Снісаренко // Початкова школа – 2012. – № 7. – С. 51–56.
4. Москаленко Л. Педагогічне керівництво самопідготовкою в групі продовженого дня / Л. Москаленко // Сучасна школа України. – 2011. – № 10. – С. 84–89.
5. Москаленко Л. Інноваційні підходи до планування роботи вихователя групи продовженого дня / Л. Москаленко // Сучасна школа України. – 2011. – № 10. – С. 90–95.
6. Шиліна Т. Організація самопідготовки в групі продовженого дня / Т. Шиліна, Т. Гудзь // Сучасна школа України. – 2011. – № 12. – С. 65–75.

Статтю подано до редакції 3.03.2014 р.